

İnci Aral

Üzerine Bir Söyleşi

Z Z Kırmızı

Ocak 2015

-İnci Aral'la bir derdin var senin?

-*Daha neler. Bir derdim yok. Yani sanırım yok. Yani...*

-Yani?..

-*Aynı dalgaboyunda salınmak için bunca çaba harcadığım ama başarısız kaldığım bir başka yazarımız da yok. Bu beni yanileştiriyor anlayacağın.*

-Ne adamsın! Sonuna dek bağlı kalman mı gerek? İşine gelmiyorsa kestirip at, olsun bitsin.

-*Demesi kolay. Yazının arkasındaki düşünceyle buluşup da onun yazıda yankılanmasıyla sorun yaşasaydın görürdüm seni de.*

-Abartıyorsun bence. Zaten bir çelişki yok mu dile getirdiğin konuda. Düşünce doğru, yazı sorunlu... Bak, hatırın için yanlış demiyorum.

-*Bence de dememelisin.*

-Anlat o zaman. Seni hem ağlarım, hem giderim havasında tutan şu gizemli büyü, vazgeçmek isteyip de vazgeçemediğin şey, dilinin altında bakla her ne ise, çıkar da durulsun su.

-*3 yıl aralı son iki kitabı. Bugünlerde özellikle arka arkaya okudum. Okuma sıramı da bozdum bu nedenle. Yanılmayı umarak...*

-Sen insanı fitik edersin. Bulmaca gibi konuşmayı keser misin artık. Yoksa dinlemem, çekip giderim. Senin dil oyunlarıyla uğraşamam. N'olmuş yani. Ne demek 'yanılmayı umarak?' Okumuşsun, iyi etmişsin ya da kötü. Eee-e?

-*İkisi de romandı. **Şarkını Söylediğin Zaman** (2011) ve **Kendi Gecesinde** (2014). İlki araya sıkıştırılmış, deneme niteliğinde, savsız bir girişim sanki. Yazı alıştırmaları. İkincisinin daha savlı, yazarınca daha sahiplenilmiş, temsil niteliği yüksek bir roman olarak düşünüldüğü kanısındayım.*

-Bu arada iyi okunan bir yazar olsa da çoksatar olmamasını yeterince gözetiyorsundur umarım. Hem değişik ortamlarda (bilgisunar vb.) genellikle övgüyle sözü geçen romanlar bunlar. Çoğunluk algısı (Kaç çoğunluk?) **Şarkını Söylediğin Zaman** için seninkinden oldukça değişik. Baştan belirteyim de...

-*Tamam, sağol ama çoğunluğun nasıl bir çoğunluk olduğunu sormasam şişecek bir yanımdır. Hem nereden biliyorsun algımın ne olduğunu?*

-Biliyorum işte. Kendim gibi iyi tanırım seni. Taktın mı takarsın. Şu da var: Laf ebeliğinde üstüne yoktur. Allem kalem...

-*İnci Aral başından beri en iyi izlediğim yazarlardan biri. Hatta nehir söyleşisini de okumuştum. Genç yıllarımda Türk Yazınında onu büyük kadın atağının önemli bir parçası olarak gördüğümü, arkasını çok iyi getireceğini düşündüğümü anımsıyorum. **Ağda Zamanı** (1980), **Kıran Resimleri**'yle (1983) başlayan bir serüven... Öyle heveslenmiş, ivmelenmişim ki arkama aldığım İnci Aral rüzgârı, o hızla işte son romanına değin taşıdı beni. Yoksa olağan koşullarda 2000'lerden sonra kopabilirdim okurluğundan. Üstelik bu yıllarda Orhan Kemal Roman Armağanı aldı. Sözün özü, kolay vazgeçmedim. Yine de böyle bir şey söylediğimi sanma.*

-İyi de anlayabilmiş değilim geveleyip de esasa girmediğin için. Onun okurluğunda seni düşüren ya da düşürebilecek olan (şey) nedir söyler misin?

-*Açıkcası belirsiz bir şey. Sonuçta ülkede okurluğumuzu giderek daha iyi karşılayabilen bir yazı çizgisi tutturdu. Halklaşmaya (popülizmi düşünüyorum) verdiği ödün kimi çoksatarların düzeyine nicel ve nitel anlamda hiç varmadı. Yazısı, deneyimi, çizgisi berrak, duru, sorunsuz görünüyor. Sahi(den), nedir benim derdim?*

-Aman ne güzel! Şimdi bir noktada buluştuk işte. Yani, İnci Aral'la ilgili bir derdin olduğu konusunda.

-*Doğrusu genel izleksel açıdan, 80'lerin dalgası kimi aydın ve solcularımızı sağa savuramadı ama yeni (yalan) zamanlara ayak uydurabilmek için eski 'ideolojik katılık'*

dedikleri tutumlarını esnetip bu yeni zamanın erken tiplerini, bunların hızla güçlenme ve erki ele geçirme becerilerini yarı eleştirel, yarı hayranlıkla anlatma eğilimi içerisinde girdiler. İlginç biçimde eğilim kadın yazarlarda öne çıktı. Sanki bir tür öze zercilikti (yenilgi tini), kazanan güç bilinçaltında haklı (!) güç gibi de algılandı. (Şimdilerde Stockholm Karmaşası deniyor.) Arkasından hayran olunan kişinin cinsiyeti ortaya çıktı: erkek, toplumsal yeri: erk, kişisel özellikleri: genç, yakışıklı beden. Öncülük yapan Adalet Ağaoğlu'ydü (Ferit Sakarya?) ve gözümde büyüklüğünü çoktan kanıtlamış yazarımızı okumayı o andan başlayarak bırakmıştım. Ne yazık ki onunla sınırlı kalmadı bu eğilim. Sökün etti diyeceğim. Bunu sindiremedim. Söz konusu insanların anlatılması, öykülenmesi, gösterilmesi değildi sorun ve tam da bu yapılmalıydı aslında. İçime sinmeyen, tepki duyduğum şey, 80'lerle sökün eden tiksinti verici havanın dayatmalarına ayırımına varmadan ya da eleştiriyor görünüp kapılarak sürüklenmekti. Sanki yazar bu tipi (dolayısıyla dönemi) gösteriyor, sergiliyordu ama bu işlemin kendisi gerçekten dolaylı olarak arsızgillerden, hırsızgillerden oluşan bu toplumu doğruluyordu bir yandan. (Başaranlar onlardı.) Daha düne değin gerçekle bağlantılanan ilişki biçimleri, anlatımlar birden buharlaşmış, çekilmişti. Öykü sırtlanlara, başarılı türedilere, fırsatçılara, yeni erk ortaklarına kalmış, özgülenmişti. Sonuçta, irili ufaklı erk odaklarının örtmek, görünmez kılmak istedikleri; tam tersini savunabilecek çevrelerce de isteyerek ya da istemeden saklanmaya başlandı. Kimseyi suçlamıyorum. İyi niyetten kuşum yok. Amaç ortaya çıkan siyasal boşluğu doldurmak, kayıpları azaltmak, geriye kalan doğru ne varsa savunabilmektir. Ama ters çalıştı süreç ve bunun görülememesine katlanamadım, kabul edemedim bu durumu. Derdim bu işte. Anlatabildim mi?

-Hayır. Anlatamadın. Büyük sözler ettin. Haksızlık yaptığını da düşünüyorum. Bunca insanı bunca kolay harcayamazsın bir kere. Onlar oradaydı. Elleri taşın altındaydı ve kalemi tutmak bile cesaretti. Okurluğunun bedelini kanıtla da, hak vereyim sana. Ama söyleyecek bir şeyin yok. Dediklerin hem aşırı genellemeler, yargılar, hem de yarım doğrular. Böylesi, yanlıştan kötü... Dediğin, dönemin ters yazılan tarihiyle uygun adım yürüyen birçoğu için elbette doğru. Ama sözüne dikkat et. Çizgisi hemen hiç sapmamış, kendini saklamamış İnci Aral'dan söz ediyorsun. Sanırım sözün amacını aşıyor.

-Belki de haklısın. Yukarıda çizdiğim çerçeve her kişiye, olguya uygulanmamalı. İnci Aral konusunda ise kendime küçük bir alanda eleştiri hakkı tanımak ister(d)im. Saygı duyduğum ender insanlardan biri günümüz aydınları, sanatçıları içerisinde.

-Ha şöyle. Şimdi konuşmamız anlam üretmeye başlayabilir. Bırak o 80 öykülerini. Herkes bir biçimde kolay açıklama olarak arkasına alıverdi şipinişi. Oysa hiçbir şey öyle kolay değil.

-Anladık, uzatma. Sen gevezelik ederken ben dümeni kırdım, yeni rotama girdim bile.

-İyi iyi. Hadi öt bakalım.

-İstek bıraktın da sanki. Ne söyleyeceğimi de unuttum. **Şarkını Söylediğin Zaman**'ı okurken geldiği bu yerde yazısını bedensiz bulmuş, böyle not düşmüşüm. Görünüşte bir 12 Eylül hesaplaşması. Eski devrimci, onyıllar sonra yurtdışından yurda döndüğünde rastlantı sonucu eski sevgilisinin kızıyla tanışır ve birbirlerine tutulurlar. Roman ilerledikçe kızdaki tanıdıklığın nereden geldiği açığa çıkar. Eski sevgili, anne devrimcilik yıllarının hoyrat gelgitleri arasında kadınlığını ve aşkını kurban etmiş, umutsuzca yaşamına son vermiştir. Geride yaralı sevgili Cihan ile ona emanet edilmiş ama başkasından olan öfkeli kızı Ayşe kalmıştır. Bir de aşkın her daim doğrusu... Yarım kalmış aşk anne yerine kızıyla tamamlanacaktır. Bu yalın öykü bir (tarihsel) hesaplaşmaya omurgalık yapıyor.

-Ne güzel işte! Nesini beğenmiyorsun? Hem bedensiz yazı ne demek? Uyduruyorsun habire.

-*Bedensiz olmakla kalsa iyi, saydam, yansız, duru, kıvamsız, kusursuz...*

-İyiye mi yorsam kötüye mi? Yine karıştırdın kafamı. Bir daha yineliyorum: Derdin ne senin?

-*Sana yerden göğe hak veriyorum. Öyleyse kestirmeden söyleyeyim. İnci Aral'ın yazar duygusunu ve üstlendiği şeyi okur sezgilerimle kestiriyor, bu karmaşık yüzleşmenin ulusal ve ulusötesi bunca yazma deneyiminden sonra gereğinden yalın, düz, kokusuz, mikropsuz (steril) bir yalınkatlıkla dışavurumundan (yani anlatım tekniği) huzursuz oluyorum. Sanki herkes yazıyla, yazısında yankılanan hakikatle canla başla didişirken onların bulup da huzura kavuşacakları yeri Aral çoktan bulmuş, bulunduğu yerden (perde, ses aralığı, tel, her ne ise) anlatmasını (yazmasını demek istiyorum) sürdürüyormuş gibi. Bu kırışksız dil denizini hiçbir meltem, yel, fırtına ya da kasırga buruşturamayacak, köpürtemeyecek mi? Oh be! Oldu mu şimdi?*

-Haltetmişsin sen. O kırışksız saydamlığın, duruluğun arkasındaki emeği, iç ve dış savrulmaları ne de kolay siliverdin. Abra Kadabra, hoop! Al sana tavşan (boku)!

-*İyi güzel de benim okurluğumun hiç mi ağırlığı, kıymet-i harbiyesi yok be kardeşim. Karnımdan mı konuşuyorum sence.*

-Valla nerenden konuştuğunu bilemem. Ama ettiğin laflar büyük, belki bir o denli de çelişkili, anlamsız. Ortada deneyimli, olgun bir yazarın onca kitaptan sonra yarattığı özgün biçemi var. Bu biçemi taşıyan dil kendini göstermeyecek kerte saydamsa bir ustalık belirtisi sayılmamalı mı? Senin beklediğin ne? Katı, geçirimsiz, karanlık, karmaşık (heterojen), isterik, duyumsal, öne çıkarılmış, gösterileni silmiş bir nesne-dil mi? Dil tadına yatırım mı, sanatı araca yatırmak mı, öyküsüz, öznesiz, zamansız bir metin mi? Görünmesin mi istiyorsun yaşam?

-*İkide bir sözümün belini kırıp ne diyeceğimi şaşırtıyorsun. Hem evet, hem hayır! Çünkü benim öğrendiğim şu okurluğumdan. Şimdilerde halkalanma, zincirlenme (kanon) diyorlar ya, hesaba katarak düşün. Ne içerik, ne biçim, ne de bunların kırması olan biçem gelmiş geçmişten daha azına razı olamaz, olmamalı. Bir yazarın kendi içinde silsileşmesi ayrı, asıl önemli olan dünya dili, yazını içinde silsileşmesi, sıradağlaşması. Önceki ve sonraki halkayı, bileziği taşımaları yapıt. Soruyorum, nesiyle taşıyacak? Beni kırımın çoktan unuttuğu yer minderine, hiç ummazken kıştırdı oturacak bir kurmaca dünya, hasarsız sonuçlanmaz. (Biri habersiz sandalyeyi arkandan çeker sanki.) Ben utanıyorum ama en hafif sonucu olur utanmak. Ortopedik sorunlar (travmalar) yaşayacağım kesin.*

-Ah, bir anlasam...

-*Sanat, onsuz anlayamayacağımız dünyayı algılamanın, anlamamanın en iyi yolu değil mi? Dünyayı anlamak, artık daha yalın, çoktan geçilmiş bir uygulamayla (teknik) olanaklı mı? Tarımı karasabanla düşünebilir misin? İki çizgiden bir güvercin çıkar. Ama **Guernica'sı** (1937) olmasaydı, iki çizgiden çıkan güvercin konusunda kuşkulanma hakkımız olurdu, değil mi?*

-Olur muydu? Picasso'nun iki çizgiyle çizilmiş güvercini olması önemsiz mi? Yani ne demek istiyorsun?

-*Bana bak. Sen okudun mu bu iki kitabı?*

-Evet. Okudum tabii. Sen okuduğuna göre... Neden?

-*Bir yerde (**Cumhuriyet Kitap Eki**, 2 Aralık 2014), Gamze Akdemir'le, **Kendi Gecesinde** üzerine söyleşirken, melodramı sevdiğini söylüyor İnci Aral. Duruluk derken bir tür saflaştırılmış, damıtılmış yapay bir öyküleme tekniğinden söz etmek istedim. Bu çocuksuluğun (naiflik) olumsuz, kötü sonuçlar doğurabilecek biçimlerinden iki örnek vereyim (Ama tersi örnekler de çoktur): Hollywood (özellikle*

bir dönem), Yeşilçam. Bu filmlerin öyle ya da böyle metinleri (senaryoları) vardı ve ilişkileri kalıplayıp (klişe, şema) soyutlayarak (stilizasyon), sanatı beceriye (zanaat) indirgemekle kalmıyor, göstergeyi kendi içinde (gösteren gösterilene karşı hatta bu ikisinin ilişkilendiği ortama karşı) çelişkiye sokarak 'acıp ucube'ler yaratıyorlardı. Duygusallığın tipik ve bayağı örnekleri olan bu dizisel (seri) üretim, çağını tamamladı ama geçip gitmedi. En kabasından düşüncüsel (ideolojik) işlev gördü. Geçmiş özlemi (nostalji) günümüz tüketim cinnetine sürümü güvençli bir ürün (meta) olarak biliniyor. Olayı iyi kavrayan insanlar var. Bunlardan biri Orhan Pamuk... Çoksatışlı kimi sıradan yazarlarımızın adını anımsayamadığım için yazamıyorum ama Orhan Pamuk hakkında ne demek istediğimi anlamak istiyorsan son iki romanını oku: **Masumiyet Müzesi** (2008), **Kafamda Bir Tuhaflik** (2014). Başarılı (!) örnekler bunlar. Gelgelelim, yeni dünya saldırısı karşısında gerçekten umudunu koruyabilen, bunun için insanüstü çaba harcayan, İnci Aral gibi yazarlar. Böyle yazarlarımız çok ve büyük ikilemler yaşıyorlar. Okunmakla istediğini (yazarlık ideası) yazmak, öncülük yapmamasında haça çakılmak... Böylece yapıt her iki eğilimin seçmeci (eklektik) bileşimine dönüşüyor. Buradan ödün(leme) geliyor. Ama şunu demek istemiyorum. Çağdaş sanatçı, geleneksel kazanım ya da anlatımları yapıtına girdi yapmaz. Hayır, tersine. Üstelik yeri gelmişken belirtiyim, **Kendi Gecesinde** yaratıcı bir buluş, düşünce üzerinde çatılmış bir roman. Bu yapıyla gerçekten dikkate değerdi, belki çok yeni bir buluş ve çok da inandırıcı bir uygulama örneği oluşturamasa da. Örneğin Aziz Nesin hemen usuma gelen örneklerden biri.

-Hop hoop! Biraz yavaşla. Uçtun ve züccaciyeye giren file benzedin. Allahaşkına kendine gel. Beş para etmez bir yargı üretebilmek için bunca canı yakman gerekmezdi. Bir kalemde harcamadık şey bırakmadın. Tutumunu (hıncını mı desem) anlayamadım gitti. Övüp sahipleniyor musun, kırıp döküyor musun? Yani şu mu dediğin? İnci Aral uzunca bir süredir yazdıklarıyla yazıdan ödün vererek, ortalama tutunarak, iki cami arasında beynamaz ama içtenlikle, inançla tutturmuş bir yol gidiyor? Yanlış anlamıyorsam bu yaklaşımını yazarımız özelinde dille ilişkilendireceğimiz hemen her anlatı ögesine (yapı, anlatım, kurgu, sözlük, klasikçilik, vb.) uyguluyor, yeni gündem ve içerikleri ele alış biçimlerine pek bir şey söylemiyorsun. Mehmet Eroğlu da bir başka bileşim değil mi, sana göre sorunlu? İyi de bu insanların suçu, neredeyse dünyanın değiştiği, tarihin bittiği (!) büyük gürültülerle ve küresel ölçekte savlanan saldırgan, yıldırıcı bir dönemde evrensel ve sol insan değerlerini artık ne kaldıysa savunabildikleri ölçüde savunmak, ayakta kalmakla yetinmeyip yine de yazmak mı?

-Ben daha çoğundan söz ediyorum. Artık ne kaldıysa'ya yüz vermeden, içeriğe geçmişte de yetmeyen dili o hep gündemli içerikle yeni biçimlere taşıyarak, direnen, saflığı (tenör) yükseltilmiş, güçlendirilmiş dille yaratıcı, canlı biçimde ilişkilendirip bir kez tutunulmuş, sıkıca korunan, onsuz kendini yersiz yere yenik duyumsayacağı tutucu eskil (arkaik) yapılardan hiç medet ummadan, alışkanlıklarımıza kapılıp bağlanmadan ve yenilmeden, bir yaşamın bir yapıt olabileceği önyargısını da kırıp yeniden başlama cesaretini göze alarak...

-Bir dakika. Sence İnci Aral bu cesareten yoksun mu? 80'lerin getirdiği yağmanın öyküsü değil mi yazdıkları? Neo-liberal yozlaşmanın ve onun sonucu kayıpların, türedi hırsızlama varsılığın, küreselleşmenin acımasız süreçlerinin ve bağlama özgü kişilerin (tip?), bu yeni toplumsal-tinsel bağlamın yeni ilişki biçimlerinin yalın ve görülebilir öykülerini anlatmıyor mu düzeni anlayalım, çözelim, tavırlanalım diye? Daha ne yapsin istiyorsun? Hep başa dönüyoruz. Üstelik Karagöz Perdesini bir romanın kurgusuna omurga yapması da deneysel bir girişim, atak sayılmaz mı?

-Haklısın belki. Sorun biz okurların da bilincinin yarıldığı gerçeğiyle ilgili. Tek boyutlu yaşamlarımızın anlatıları da tek boyutlu. Büyük yanılgılarımızdan biri ne biliyor musun? Dokunaklılığı, duygu yeğinliğini büyük öykülerle eşleştirmemiz. Oysa sıradan, yavan öykülerin (!) içerisinde belki daha katkısız, etki gücü daha yüksek bir dokunaklılık söz konusu. Bir şeyleri birbirine karıştırarak kavramların ve duyguların içine ettik ve iki boyutlu, yüzeysel bir dünya çatabildik eni konu. Aslında ortalama duyarlılığımız Kerime Nadir, Esat Mahmut Bozkurt, vb. düzeyini hiç aşamadı. Yenilerde yazılan öykülerde bir kıpırdanma var ama şiir, roman yaya kaldı. Yazar(lar)ı suçladığımızı sanma ve hemen tepki gösterme. Akvaryumda balık gibiler. Halkın yaratıcı anlayışı dondurulmuş bir dünyanın yazarları onlar. Yani diyeceğim, konudan epeyce saptık sanki, yaklaşık 30 yıldır yediden yetmiş toplumsal ve bireysel usumuz çözünüyor, tabii beraberinde ilişkilerimiz, duygularımız, konuşmalarımız, dilimiz de. Hemen atlama. Bir çelişki yok. İnci Aral Türkçe'yi en yalın ve arı, duru, güzel kullanan (saydamlık) yazarlarımızdan biri. Özeni, titizliği okurun ilk dikkatini çeken şey. Çıkıntısız, sorunsuz, yatağında düzgün akan bir dil. Hoş bu da ayrı bir tartışma konusu ya...

-Çok teşekkür ederim sana, ne için teşekkür ettiğimi bilmeden üstelik. Dediklerinden bir şey anlamadım çünkü hem bağ kuramadım, hem bir yere taşıyamadım. Bence de romanlara dönmelisin, hâlâ söyleyecek bir şeyin varsa tabii... Ben senden ayrı düşünüyorum aslında. Örneğin dilin doygunluğunu, yeterliliğini içerikle yetkin, uyumlu ilişkisinden bağımsız düşünemem ve arada bir çelişki göremem. Öte yandan açıktan ve dolaylı, döneme, tinine ve insan ilişkilerine sayısız gönderme var ve yazar tutumu eleştirel (denebilir). Ayrıca en önemli yanılgın şu: Yalınlığı, estetik anın yakalanmasında doruk aşama olarak görmek yerine en indirgenmiş biçimiyle algılayıp yorumluyorsun. Oysa yalınlık, anlaşılabilirlik, kolaylık izlenimi arkada karmaşık bir dünyanın yatmadığı anlamına gelmez. Yalınlık iki uca işaret edebilir. Dibe olduğunca doruğa da... Hem dünyanın karmaşıklığı kendi başına bir değer de değildir. Yazında (genel olarak sanatta) yapıt biçim ya da içerik olarak herhangi bir ögesine asla indirgenemez, benden iyi bilirsin.

-Dediklerinde genel olarak sorun görmüyorum. Belki (aynı) yere basabiliriz şu an. Hafiflik duygusunu yenemiyorum dostum, ya içimden bu metinler geçmiş ya ben bu metinlerin içinden geçmişim ve neredeyse hemen hiç çarpışmadan, çatışmadan, dokunmadan... Bu duygu(suzluk) içerisindeyim. Suç bende, okurluğumda da olabilir kuşkusuz. Derdin ne deyip duruyorsun ya derdim budur olsa olsa. Okur-ben yazıdan, yazandan ne umuyor, bekliyorum. Çözüm mü, anlayış mı, duyum mu, dolguculuk mu? Hafiflik gerçekten ağırlıktan hafiflik, ağırlığın hafifliği olabilir mi? **Kendi Gecesinde**, bir aşk öyküsü bir yandan. İki erkeğin aşkı... Yazar bunu doğal göstermek için (militanca, devrimci bir tutum) özenli bir çaba içerisinde. Genel olarak cinsellik kavrayışı için söyleyebiliriz bunu. Sanki toplumsal bir işlev üstlenmiş yazarımız ve doğallaştırıyor, sorunumuzu aşmamıza yardımcı oluyor, cinselliği. Doğallaştırıyor derken dizge içerisine alıyor, dışlayıcı, ötekileştirici bakış açılarını eliyor. Hatta buradan bir düşülme kuruyor (Sahil). Soru geliyor arkadan: Özgürlükten ne anlamalıyız? İstanbul'un gece sahili, cinselliğin sere serpe tüm biçimleriyle (sapkın ya da değil) belirlediği o yer, Arzu-yer olarak katışıyor anlatıya. Yokülke (Ütopya). 40'lerinde genç bir adam geriye dönüp çocukluğunun hayali perdesini (Karagöz-Hacivat) içinde yaşadığı dünyaya yansıtarak; bırakıp giden annesi, genç erkek sevgilisi (aslında karışık cinsel kimlik taşıyor), babası ve eski eser kaçakçılığı, 80'lerden günümüze Türkiye'deki siyasal toplumsal çalkantılar, güneydoğu sorunu, mafya hesaplaşmaları, solculuk vb. yaşıyor. Aşkın şafağında bir bunalım yaşıyor. Falan filan. Önceki romanlardan getirilen ilişkiler, kişiler var. Şeytan dürtüyor, zurna

tam burada zırt diyor. Peki, ne yok? Dizgenin (küresel ve yerel) anlatılmasını gereksizleştirdiği, önlediği, hiçbir şey yok örneğın. Orta, üst sınıflar, onların paralı (lüks) yaşamları, uluslararası bağlantıları ve sıra dışı yaşama biçimleri, bilgisunar kuşakları (X, Y, Z) ve onların özel dilleri, büyük kentlerin sanal, ayrıştırılmış uzamları ve zamanları, tüm bunlar var ve konuşan (anlatan) kişiler sağcı aydınlar, yazarlar değil. Onların işi lafı kalabalığa getirmek (demogoji). Gerçekten, solun küresel açılımı ise ilginç. Sağcı pek inanmadı ama birçok (özellikle taşralı) solcu küresel masallardan dikkati çekecek ölçüde etkilendi. Gereksiz taşeronluk (taşuyıcılık) yaptılar. Tarih bitti dediler, beriki bitmiş tarihi öykülemenin peşine düştü anında. Sanki milyarlarca insan yeryüzünün görünmez yerlerinde, katmanlarında insanlık dışı koşullarda varolmayı sürdürmüyorlarmış gibi. Buharlaştılar çünkü. Küresel egemen ne dedi o zaman? Onların anlatılmaya değer öyküleri yok. Hiç olmadı. Gel, eleştir (muhalefet et) ama anlatılabilecek öyküsü olan bizleri anlat. Kim miyiz? Küreyi esnetenler ve esneyenler, büyük gelirleri olan ve harcayanlar, parayı, cinselliği keyiflerine bağlayanlar, iş yaşamlarını ulusüstü bağlamalarda sürdürenler, bakımlı, doymuş, devingen, bağısız (uzamdan, zamandan, yerel ekinden, vb.), ailesiz insanlar... Yalnızca onun, her gün değişen, kazanan ve yitiren öyküsü var, anlatılmaya değer. Ya Orhan Kemal, işçilerin, köylülerin, işsizlerin anlatıları, yazarları... Geçersizleştiler mi? Böyle kolay vazgeçişte sorun yok mu? Bu öykülerin böyle anlatılmasına, sunulmasına itirazım var. Diyeceksin ki iki roman da Türkiye'nin 30 yıllık güncel tarihine eleştirel bakış açısıyla tanıklık etmiyor mu? Kendin söylüyorsun...

*-Evet, aynen öyle... Dedim gitti. Bu arada uyarayım. Yere (romanlara) basamadın gitti. 'Sosyopolitik yanı gündemde tuttum' diyen yazara mı inanacağım, sana mı? Söyleşiyi yapan gazetecinin (Gamze Akdemir) özetini alayım buraya. Zaten biliyorsun: "Aşkı ve düşüşü seçmiş ve uzaktaki bir anne, sevgi-nefret ekseninde dokunaklı bir baba oğul ilişkisi. Çocukluğun, ilk gençliğin ve cinselliğin arka bahçeleri. Zoraki kaçakçı Hayali, Londra'daki sürgününde geçmişini sorgularken genç moda tasarımcısı Reyhan'la tanışır. Bu iki yaralı ve zor insan rüzgârlı, gölgeli ama incelikli bir aşka yelken açar. İnci Aral bu kez yakınında, hatta belki içindeyken bile kolay kabul edemediğimiz dünyalara eğiliyor. Reddedilmiş ilişkilerin ve aşkın ayrımsız halinin kendi içinde ne kadar doğal ve derin olabileceğini gösteriyor. Önyargı, tutuculuk ve genel geçer ahlakın köşeye kıstırıldığı insanların özel yaşam alanları ve gecelere sığınarak hayaletlere dönüşmesini anlatıyor. Batısından Doğusuna tüm çelişkileriyle bir Türkiye resmi çizerken kirlenme ve ayrışmalar sürecinde, yaşamın anlamına, mutluluk arayışına ve aşka yakın plan yapıyor. Bu arada siyasi ve toplumsal olguları mizahla harmanlayan geleneksel gölge oyunu Karagöz-Hacivat ise hikâyenin mozaiki." Dikkat et! 'Batısından Doğusuna tüm çelişkileriyle bir Türkiye resmi çizmekten' söz ediyor. Hazır açmışken aynı söyleşide İnci Aral'ın yanıtlarından iki alıntı daha yapayım da seni son bir kez zemine çekmeye çalışayım. Olmazsa artık yakarı bırakacağım. Ne halin varsa gör. 1) "Aşırı ticarileşmiş, cılkı çıkarılmış ve bayatlamış kadın erkek hikâyeleri yerlerde sürünürken aşkı aşınmamış, taze, gerçek sözcüklerle yeniden tanımlamak istedim." 2) "Ben melodram seven, romanlarımda kendi dilime dönüştürerek belli ölçüde yer veren bir yazarım. Varlığı, itibarı, sevgiyi, saygıyı ve sekiz yaşında bir çocuğu anlamsız bir aşk ve maço bir figüran uğruna terk edip Bebek'te bir yalıdan Kuştepe'de bir gecekonduya giden güzel bir kadın. Hayal Ali'nin yasağı, yarası, uzak düşülmüş bu anne benim de yüreğimi yaktı." 3) "Bence **Kendi Gecesinde** aynı zamanda bir baba-oğul romanı. Sevgi ve nefret ekseninde gelişen trajik ayrışmalar bazı diyalog ve bölümleri yazarken beni ağlattı."*

-Sen de görüyorsun. Yapıtı açıklama çabasını. (Açık kapatır gibi.) O da var, bu da var. Yaşadığımız gerçek her ne ise işte tümü var. Öyleyse bu kitapları okuyan ve

burada yaşayan biri olarak içimde okudukça oyulan, açılan boşluğa, hiçlik duygusuna ne demeli? Bir umut imi, yalan mı yazardan beklediğim o zaman? Yazarın beni sorunsuz tekniğiyle rahatlatmasını, iç huzura kavuşturmasını, özeleştiril ayinlerle günahımdan kurtarmasını beklemiyor, istemiyorum, buna karşı da çıkıyorum. Bir suç işlediğim, suça doğrudan ya da dolaylı katıldığım, sorumlu olduğum duygusu iki uçlu, yetersiz bir duygu. Üstelik bunca kişisel içses öyle bir gam perdesinden sesleniyor ki kederlilik gösterisinde sinirlerimi yerinden oynatan bir(çok) şey var. Tamam, bu iki romanın renk tonu pembe... İkisi de iyi, mutlu (!) bitiyor. Gereksinme duyduğumuz şey bu mu? İşimle evim arasında yürüdüğüm yolda, günlük yaşamlarımızı boğuntuya getiren kesintisiz kıyım karşısında (Soykırımsa tam da budur, her gün, her an soykırımın kurbanı olduğumu düşünüyorum.) kurbanlık duygumla umarsız, yapayalnız kalakalmışken, yazarlarımız neyin özgürlüğünü savunuyorlar, hangi hakikat rejimini (Yıldızoğlu deyişiyle)? Bilmem şimdi anlatabildim, ayaklarım yere basabildi mi?

-Pek sayılmaz. Öfkemi, arkasında bir tutku var mı, yok mu kestiremediğim ve ele avuca getiremediğim öfkemi anlamaya çalışıyorum ve İnci Aral'la ne ilgisi var, diyorum. Şu dediklerini, senin de bildiğin, günümüzde yazan birçok yazar için söyleyebilirsin sahiden. Ben de katılıyorum sana. Ama İnci Aral için söyleyemezsin. Öğrenci, öğrenmeye hep açık kalma duygusunu bırakmamış biri gibi geldi bana hep. Alçakgönüllü biri. Yazarlar çevresinde az bulunur bir erdem... Ama bundan, yazısını ödünlediği sonucu çıkarma hemen.

-Ne çıkarayım? İyi yazara yazar sesi, anlatıcı sesi, kişi sesi olarak teksesliliği artık konduramam. Yarattığı kişilerle ayrışan bir anlatıcı- yazarı, yazının kendinde yapay ve sınırsız bir düzlük yerine engebeli bir yüzeyi (topoğrafya), yani geri çekilmeleri, uçurumları, boşlukları, çukurları, düşüş ve yükselişleri vb., öngören ve tüm bunlarla yüzleşen kişisini bildik imge kalıpları denli imge olanaklarıyla (imkân) beklenmedik buluşmalar içerisine sokan, yapıtını zorunluluklar alanı denli özgürlük olanağı olarak kuran, bitmişlik duygusu ve izlenimi vermekten kaçınan, iyi anlatılmış öykü, çıkarılacak ders yargılarını yurtsuzlayacak bir yaratıcı anlak taşıyan, gevşetmeyen, arkada bıraktırmayan yapıtı görmek iste(r/d)im önümde. Böyle yapıtı mumla arasan bulamazsın. Tek tük. İnci Aral'a dönersek, bu dilsel tutarlılığın neredeyse zorbalık işlevine soyunduğunu düşünmek zorunda kalıyorum, kendi canımı sıkarak. Foucault'yu falan da hiç düşünmüyorum derken. Belki de yazınınızın öncelikli sorunu içerikten önce dil ve uygulayım. Bu hesaplaşma özellikle romanımızda çok az yapıldı. Sorun hep içerik sanıldığından... Türkçe Yazınınızın yazgısı, hep söylerim ya, bu oldu. Yazar tarihsel-toplumsal görevliydi (misyoner) aynı zamanda, hatta öncelikle. Yazı buna aracılık ederdi. Durum, yazına (genelde sanatlara) ilişkin ölçeklendirme, değerlendirme biçimlerimizi de indirgedi, baskıladı, cesaretsiz kıldı. Okur uydumculuğumuz yuvarlandı, yazar uydumculuğunu buldu (Tencere/Kapak). Seçikliği, dil özenini hem bir yandan alkışlıyor, hem de sorunlu buluyorum demek. Diyeceğim okurunun uyarısına şu ülkede en çok gereksinimi olan, taşıdığı gizilgücü en yüksek yazarlarımız arasında İnci Aral başta gelir. Üzüntümün, sevincimin ve sertliğimin kaynağını belirtmiş oldum işte.

-Eh, ne diyeyim. Peki. Ama dediklerine yüzde yüz katıldığımı sanma. Daha azı için bile çok heveslenme aslında. İnan yoruldu ve yapıtı kuşatan, hiç de sevmediğim biçimde yazar tutumuna, bağlamına, toplumsal çevreye özgülenip kısıtlanan bu söyleşi beni doydurmadı. Doğruya doğru. Yazarın yazısı (metin) neredeyse güme gitti. Sanki söyleyecek çok da şey yok, der gibisin. Haksızlık. Zincirleme haksızlık yaptığın konusunda tasalarımı giderebildiğini düşünme ayrıca. Niyetin ne olursa olsun, öfkemi yanlış kişide odaklayıp yoğunlaştırıyorsun, uyarıyorum

seni. Bu gidişle (hiç değilse bu konuda) yollarımız seninle ayrılacak gibi görünüyor. Ne yapalım? Olacağına varır. **Kendi Gecesinde**'nin ana imgesini (motif) geçiştirdin ve bunu içime sindirebilmiş değilim. Canım hani şu, Karagöz perdesine yansıyan günümüz dünyası izleği. Ama ikincil daha nice önemli imgeler var. Bunların arasında yazarın bize kazandırdığı Rahmaninov'u da anımsatmak isterim. Biliyorsun, **Ölüler Adası** adlı ürpertici senfonik şiiri (1907). Bestenin kaynağı Rahmaninov'un etkilendiği ünlü resim: **Ölüler Adası** yani **Die Totelinseln** (Arnold Böcklin). 1880-86 yılları arasında resmin 5 çeşitlemesini yapan sembolist Alman ressam Arnold Böcklin 1827-1901 yılları arasında yaşamış...

-Haklısın dostum. Böcklin'i ve ondan esinlenen Rahmaninov'u bize (yani sana ve bana) İnci Aral kazandırdı. Gönül isterdi ki, gizil olanakları yüksek, kışkırtıcı, ateşleyici imgelere bunca yakınlaşan yazar, sağlam bir yapı içerisinde işlevsel bir bakış açısıyla yetinmeyip seçmeci bir yaklaşımı aşabilsin. Ülke komedyasını ya da insanlık durumunu ortaya çıkarmak için adaylarımdan biri olacaktı. Hayıflandığım bu.

-Yine de olabilir. Olamaz mı?

-Açıkçası 100 metre koşuda gerilere savruldu. Yazınımızı bütünlüğü ve dağınıklığı içerisinde, küresel bağlamlar içerisinde karşılaştırmalı olarak yeniden değerlemesi (ki PEN Başkanlığı da yapan biridir) iyi olacak, eleştirel-kuramsal bakışlara daha çok zaman ayırması gerekecektir.

-Yapmadığını mı düşünüyorsun ve neye dayanarak?

-Yazarlarımız yazmayı öne çıkarıyorlar bir yerden, özellikle yaştan sonra. Doğal. Ama doğru mu? Sanmam.

-Bence İnci Aral konusunda yanılıyorsun ve utanabilirsin.

-Umarım. Benim de istediğim bu.

-Yani...

-Seninle bir olmak...

-Ben de düşünmüştüm ki...

KAYNAKLAR

- Aral, İnci; **Şarkını Söylediğin Zaman** (2011), Kırmızı Kedi Yayınları, Birinci basım, Nisan 2011, İstanbul, 231 s.
- Aral, İnci; **Kendi Gecesinde** (2014), Kırmızı Kedi Yayınları, Birinci basım, Ekim 2014, İstanbul, 355 s.